TEERBEMIND

ANN PEUTEMAN

TEERBEMIND

Lenige liefde op leeftijd

BORGERHOFF & LAMBERIGTS

Met foto's van Sander Van Damme

Voor Désirée en Jacques, die in de periode dat ik dit boek schreef nooit ver uit mijn gedachten waren

Voorwoord 9

Jeanine en Roland: 54 jaar samen 17
Oude liefde 29
Marc en Misjoe: 58 jaar samen 41
Prille liefde 53
Helene en Louis: 2 jaar samen 71
Vurige liefde 82
Magda en René: 4 jaar samen 97
Regenboogliefde 108
Paul en Roger: 42 jaar samen 119
Geheime liefde 129
C. en J.: 17 jaar (min of meer) samen 137
B. en G.: 26 jaar samen 144
Ongezonde liefde 151
Roger en Vera: 66 jaar samen 161
Eindige liefde 168
Omer en Samile: 67 jaar samen 177
Anna en Gaby: 75 jaar samen 187

Dankbaar 196

Verder lezen 198

Hulp of informatie nodig? 200

Voorwoord

Philemon en Baucis zijn al heel lang getrouwd. Dat ze elke cent twee keer moeten omdraaien, vinden ze niet zo erg. Ze hebben elkaar. Op een dag staan er twee vreemdelingen voor de deur van hun sjofele huis. Ze zijn moe en zoeken onderdak, maar de andere dorpelingen hebben hen wandelen gestuurd. Philemon en Baucis aarzelen geen moment. Ze laten de mannen binnen, verzamelen al het eetbaars dat ze in huis hebben en beginnen voor hen te koken. Philemon stopt een potscherf onder de poot van de eettafel zodat die minder wankelt en Baucis verontschuldigt zich de hele tijd omdat ze haar gasten geen uitgebreidere maaltijd kan voorzetten. Pas tijdens het eten merkt het koppel dat er iets vreemds aan de hand is. Hoeveel hun tafelgenoten ook drinken, de kruik met wijn blijft tot aan de rand gevuld. Dat kan maar één ding betekenen: die mannen zijn geen gewone stervelingen. Philemon en Baucis hebben twee goden, Jupiter en Mercurius, op bezoek. Zodra ze dat beseffen, stellen ze voor om ook nog een geit voor hen te slachten. Maar daar wil Jupiter niets van weten. Ze hebben al meer dan genoeg gedaan.

Als bedanking voor hun gastvrijheid mogen de echtelieden – zoals dat in oude mythes gaat – een wens doen.

Bescheiden als ze zijn, vragen ze om tot het eind van hun leven voor de tempel te mogen zorgen en uiteindelijk samen te sterven. Het idee om na de dood van elkaar te worden gescheiden, vinden ze ondraaglijk. De goden, die de rest van het dorp en passant hebben weggevaagd, vervullen die verlangens graag.

Vele jaren later staat het koppel voor de tempel te praten als er plots bladeren uit Philemons lichaam beginnen te groeien terwijl Baucis' benen in een stam veranderen. Ze hebben nog net de tijd om snel iets tegen elkaar te zeggen voor hij een trotse eik wordt en zij een elegante linde. Met vervlochten wortels staan ze daar voor eeuwig bij elkaar.

Het is mijn dierbare vriendin Ghislaine die me dat verhaal uit de *Metamorfosen* van Ovidius vertelde. Dat het haar zo na aan het hart ligt, komt door George, haar overleden man. Jaren geleden, toen ze samen op een bank in het park zaten, zei hij: 'Hier zitten we nu als Philemon en Baucis.' Pas na zijn dood besefte Ghislaine hoe mooi die vergelijking was. In tegenstelling tot Baucis, die de eeuwigheid met haar Philemon kan doorbrengen, moest zij meer dan tien jaar geleden afscheid nemen van George. Hij werd 93.

Het beeld van twee oude mensen op een bankje in het park is natuurlijk heel aantrekkelijk. Liefdevol houden ze elkaars hand vast. Woorden hebben ze na al die jaren niet meer nodig – een blik volstaat. Voorbijgangers glimlachen als ze hen zien zitten, want ze vinden zulke koppels op leeftijd aandoenlijk. En stiekem dromen ze zelf van zo'n oude dag.

Zo keek ik vroeger ook naar dat soort idyllische taferelen. Dat veranderde toen ik met zo'n ogenschijnlijk met elkaar vergroeid koppel aan de praat raakte. De tachtigers zaten dicht tegen elkaar aan op een bankje aan het Kursaal van Oostende. Hij staarde in de richting van de zee, zij was mensjes aan het kijken. Toen ik naast hen ging zitten, zag ik dat ze elkaars hand vasthielden. Af en toe vlijde zij haar hoofd tegen zijn knokige schouder. Wat mooi dat je na een heel leven samen nog altijd de behoefte voelt om je geliefde de hele tijd aan te raken, dacht ik. Dus vroeg ik hoelang ze al samen waren. 'Net zes maanden,' antwoordde de vrouw glunderend.

Bleek dat ze elkaar op datzelfde bankje hadden ontmoet. Hij rustte er even uit tijdens zijn dagelijkse wandeling op de Zeedijk, zij zat er op haar dochter te wachten. Het was een kille, winderige dag en zij rilde zichtbaar. Dus bood hij – altijd het heertje – haar zijn overjas aan. Ze wisselden eerst wat beleefdheden uit, maar hadden het al snel over hun liefde voor Franse chansons en hun afkeer van rood vlees. Voor de eerste keer ooit was de vrouw ontzettend blij dat haar jongste dochter altijd en overal te laat kwam. Terwijl ze hem zijn jas teruggaf, zei hij nog snel dat zijn vrouw drie jaar eerder was overleden. Blozend antwoordde zij dat ze ook weduwe was.

Toen ik dat stel ontmoette, was ik net begonnen aan de voorbereiding van de film *Rebels*, die ik samen met regisseur Brecht Vanhoenacker zou maken. We waren op zoek naar 75-plussers die zich niet in het clichébeeld van ouderen herkenden. Die vrouw leek me de perfecte getuige. Dus vroeg ik of ik haar mocht bellen. Aangemoedigd

door haar lief gaf ze me haar telefoonnummer en een paar dagen later hingen we meer dan een uur aan de lijn. Ze vertelde honderduit over haar nieuwe vriend en de plannen die ze samen hadden. Maar toen ik haar, bijna een jaar later, weer probeerde te bellen – filmprojecten vorderen nu eenmaal traag – was haar nummer afgesloten. Ik heb haar dus nooit kunnen vragen of die grote verliefdheid was blijven duren.

Sindsdien weet ik dat je niet zomaar mag aannemen dat twee oudere mensen die hand in hand op een bankje zitten al hun hele leven gelukkig samen zijn. Misschien zijn ze wel allebei met een ander getrouwd of hebben ze elkaar onlangs op een datingsite ontmoet. Wie weet is hun stilzwijgen eerder een teken van dementie dan van verbondenheid. Dat heb ik niet alleen van die twee Oostendse geliefden geleerd, maar ook van de vele ouderen die me in de loop der jaren in vertrouwen hebben genomen. Sommigen stuurden me een brief of een e-mail nadat ze een van mijn boeken hadden gelezen of spraken me aan na een lezing, anderen werkten mee aan een van mijn ouderenprojecten of woonden in een woonzorgcentrum waar ik vaak over de vloer kom.

Al hun verhalen heb ik bewaard. Sommige omdat ik ze ontzettend romantisch vond, andere omdat ze van een ongekende tristesse getuigden of hardnekkige vooroordelen over liefde op leeftijd blootlegden. Af en toe dook ik eens in mijn liefdesverhalenbibliotheekje, maar nooit was het de bedoeling om het als inspiratie voor een artikel te gebruiken. Laat staan voor een boek.

Dat kwam pas bij me op tijdens een etentje met een vriendin die in zak en as zat. Haar relatie was op sterven na dood, ze had een crush op iemand anders en ze was bang dat ze op het punt stond domme dingen te doen. ‘Wat als ik de verkeerde beslissing neem? Misschien word ik dan wel helemaal alleen oud,’ zuchtte ze na twee glazen chardonnay. Om haar moed in te spreken, begon ik te vertellen over de romances van mensen die wel dertig of veertig jaar ouder waren dan wij. Mannen en vrouwen die na hun negentigste nog smoorverliefd worden, die er op latere leeftijd een friend with benefits op nahouden of die in het woonzorgcentrum een lang verloren liefde terugvinden. Mijn vriendin werd er op slag vrolijker van.

Dat is meteen een van de redenen waarom ik dit boek heb geschreven: iedereen – van jong tot (heel) oud – kan er frisse moed uit putten. Hoe mooi is het dat mensen tot op hun allerlaatste dag nog net zo halsoverkop verliefd kunnen worden als toen ze zestien waren. Zelfs als ze hun bed niet meer uit kunnen of hun familie niet meer herkennen. Hoopgevend vind ik ook dat de meesten aangeven dat ze gaandeweg beter zijn geworden in de liefde. Ze hebben geleerd dat je niemand kunt dwingen om van je te houden, maar ook dat het belangrijk is om ruimte voor jezelf op te eisen. Om maar een paar liefdeslessen te noemen die de getuigen in de volgende hoofdstukken meegeven.

Wel is het zo dat geliefden op leeftijd vaak nóg meer hindernissen moeten overwinnen dan jongere mensen. Hun kinderen verzetten zich tegen hun romance, gezondheidsproblemen houden hen uit elkaar of ze kunnen niet met elkaar vrijen omdat er op elk moment iemand binnen

kan komen. Wie ervan droomt – en wie doet dat niet? – om later met zijn eigen Philemon of Baucis op een bankje te zitten, schiet dus maar beter in actie. Wees blij voor je oude moeder als ze haar nieuwe lief voorstelt, protesteer wanneer zorgpersoneel zomaar de kamer van je grootvader binnenkomt, maak jezelf niet wijs dat oude mensen geen seks meer hebben en besef dat niet elke man op leeftijd op vrouwen valt. Want voor je het weet, ben je zelf oud en hangt ook jouw geluk af van wat anderen je op liefdesvlak nog gunnen.

Jeanine en Roland
54 jaar samen

Jeanine (78):
‘In de liefde moet je risico’s durven te nemen’

‘Je kunt niemand dwingen om je graag te zien. Wordt de liefde je onderweg afgenomen, dan moet je dat aanvaarden. Er is geen alternatief. Ik heb al vroeg ingezien dat je soms moet kunnen loslaten. Anders waren Roland en ik nooit zo lang samengebleven. Ondertussen zijn we 52 jaar getrouwd. Ongelooflijk toch? Roland noemt me zijn lot uit de loterij – voor mij blijft dat een prachtig compliment.

Nog altijd zie ik hem daar staan in die club waar mijn vriendinnen me mee naartoe hadden getroond. Ik was begin de twintig, werkte als verpleegkundige en woonde nog bij mijn ouders. In die tijd ging ik niet vaak uit. Hoogstens eens naar het jeugdhuis. Wel sprak ik geregeld met vriendinnen af om samen naar muziek te luisteren. Ik was wild van The Beatles. Als ik nu op die jaren terugkijk, was ik best wel een rebel. Probeerden mijn ouders me iets te verbieden, dan zei ik: “Het mag niet van jullie? Dan ga ik wel alleenwonen.” Vooral mijn moeder was streng. Dat kwam doordat ze zo bezorgd was dat me iets zou overkomen. Ik was haar enige kind.

Voor ik Roland leerde kennen, had ik al een paar vriendjes gehad. Meestal waren dat vakantieliefdes tijdens de kinderkampen die ik begeleidde. Een van die jongens is me achteraf nog thuis komen opzoeken. Hij kwam helemaal vanuit Brussel achter op de motor van zijn neef. Mijn moeder wist niet wat ze zag toen die twee bij ons voor de deur stonden. Toch zei ze dat ik ze moest uitnodigen om binnen te komen. Daar keek ik nogal vanop.

Ik was niet op zoek naar een vriendje. Ook niet toen ik in die club met Roland aan de praat raakte. Maar ik vond hem wel erg leuk met zijn donkere ogen en volle haardos. Hij had toen nog een baardje maar géén snor. Dat was een pluspunt, want ik haatte snorren. *(lacht)* Daarna zagen we elkaar nog een paar keer terug en gaandeweg begon ik gevoelens voor hem te krijgen.

Mijn moeder was minder dol op hem. Dat kwam vooral doordat hij nog geen baan had, terwijl hij al even was afgestudeerd als vertaler-tolk. Ze was bang dat ik hem zou moeten onderhouden. Nu snap ik haar bezorgdheid wel, maar destijds vond ik dat allemaal overdreven. Als je jong bent, maak je je geen zorgen over de toekomst. Zeker niet als er liefde in het spel is. Wel heb ik hem geholpen om werk te zoeken. Met succes, want al snel mocht hij in Antwerpen bij het Amerikaanse bedrijf Bell Telephone beginnen. Daar zou hij werken tot hij jaren later een baan kreeg bij de Europese Commissie.

Na anderhalf jaar zijn we getrouwd. 24 was ik toen. Een tijdje heb ik nog als verpleegkundige gewerkt, maar Roland dacht dat het te moeilijk zou zijn om die onregelmatige werkuren met een gezin te combineren. Dus stapte ik over

naar het onderwijs, en daar heb ik eigenlijk nooit spijt van gehad. Ik had ook niet het gevoel dat Roland me dwong om van werk te veranderen. Die beslissing namen we samen. Wij hebben altijd heel open met elkaar kunnen praten en meestal zaten we ook op dezelfde golflengte.

Roland was een rustige man. Het liefst zat hij te lezen en hij was ook dol op alles wat met papier en taal te maken had. Vroegen ze hem op het werk om een artikel voor het bedrijfsblad te schrijven, dan was hij de koning te rijk. Dat heb ik altijd aan hem bewonderd. Zelf lees ik ook graag, maar ik heb natuurlijk geen talen gestudeerd. Doordat we thuis veel over boeken discussieerden, heb ik in de loop der jaren wel veel van hem geleerd. Het klinkt cliché, maar wij vulden elkaar perfect aan. Dat heb ik altijd een klein wonder gevonden.

Eigenlijk wilden we vier kinderen, maar uiteindelijk is het bij drie gebleven. In twee jaar tijd kregen we twee dochters en bijna zeven jaar later nog een zoon. Dat ging niet vanzelf. Tussendoor heb ik drie miskramen gehad. Na de geboorte van mijn dochters ben ik dan deeltijds gaan werken. Helemaal stoppen zag ik niet zitten. Ik was wel graag bij de kinderen, maar ik vond het ook een verademing om even iets anders te kunnen doen. Wanneer ik ging werken, kwam er een oppas aan huis. Ik wilde de meisjes niet naar een crèche brengen. Na mijn werk nam ik de zorg voor hen natuurlijk helemaal op mij. Dat was in die tijd normaal. Alleen ’s avonds, als ze hun pyjama al aanhadden, mochten ze bij Roland op de bank gaan zitten en las hij hen voor. Dat vonden ze fantastisch.

Ook het huishouden was mijn verantwoordelijkheid, maar dat vond ik niet erg. Wel heb ik Roland naar de kookles

gestuurd. Dat was omdat ik me zorgen maakte over wat er zou gebeuren als ik eens echt ziek werd. “Dan kan ik toch op restaurant gaan?” zei hij eerst. Ja, maar hoe zou hij de kinderen dan te eten geven? Afhaalmaaltijden bestonden toen nog niet. Eerste stribbelde hij wat tegen, maar ik hield voet bij stuk. Uiteindelijk heeft hij vijf kooklessen gevolgd die speciaal voor mannen werden georganiseerd. Daar hebben ze hem onder meer hamburgers leren bakken. Apetrots was hij. Thuis heeft hij zijn kookkunsten uiteindelijk één keer gedemonstreerd. Heel geconcentreerd bakte hij hamburgers, die hij vervolgens op een spatel tot bij de kinderen bracht. Binnen de kortste keren viel er natuurlijk een op de grond. Verbouwereerd moest Roland toekijken hoe onze hond de met zo veel zorg gebakken hamburger opschrokte. Dat was meteen de laatste keer dat hij heeft gekookt.

Hoewel de huishoudelijke taken allerminst gelijk waren verdeeld, voelde ik me toch zijn gelijke. Zat ik ergens mee, dan zei ik dat ook gewoon tegen hem. En hij tegen mij. Dan wachtten we tot de kinderen naar bed waren om onze ergernissen uit te praten. We hebben elkaar ook altijd ruimte gegund. Ik sprak bijvoorbeeld graag met vriendinnen af om uit eten te gaan of een museum te bezoeken. Wel bleef ik nooit ergens overnachten. Roland was ook zo. Soms ging hij met vrienden op stap, maar tegen het eind van de dag kwam hij altijd weer naar huis. We hadden nog wel meer van die stilzwijgende afspraken. Ik ben bijvoorbeeld dol op antiek en in de loop van ons huwelijk heb ik veel mooie stukken gekocht. Maar als ik naar een veiling ging, gaf ik nooit meer dan 250 euro uit. Wilde ik een keer meer bieden, dan belde

ik Roland op. “Ik zie dat beeld zo graag, maar het is niet goedkoop. Wat zou ik doen?” vroeg ik dan. Nooit zei hij dat ik het niet mocht kopen. Nu verdiende ik zelf natuurlijk ook geld – in de eerste jaren van ons huwelijk zelfs meer dan hij. Ook op financieel vlak was ik dus niet van hem afhankelijk.

Na de geboorte van onze zoon ben ik drie jaar thuisgebleven om echt van hem te kunnen genieten. Van die tijd heb ik ook gebruikgemaakt om een dag per week gezinswetenschappen te studeren aan de VUB. Ik vond het zalig dat mijn geest weer werd gestimuleerd. Roland steunde me daar ook in. Vaak discussieerden we samen over mijn cursussen. Daar genoot ik oprecht van. Ik ben iemand die intellectuele uitdaging nodig heeft, en Roland was ook zo. Vandaar dat hij altijd is blijven studeren. Zo heeft hij nog cursussen Deens, Zweeds, Grieks, Spaans en Turks gevolgd. In de vakantie trok hij dan vaak naar dat land om een zomercursus te volgen. Meestal deed hij dat alleen, maar soms gingen we met hem mee. Zo hebben we eens een maand met het hele gezin in Zweden verbleven omdat Roland Zweeds aan het leren was. Ook los van die zomercursussen gingen we vaak op reis. Af en toe namen we dan een oppas mee voor de kinderen zodat wij er ’s avonds met ons tweetjes opuit konden. Zodra je kinderen hebt, moet je moeite doen om je relatie levendig te houden. Dat beseften wij maar al te goed.

Niet dat het alleen maar rozengeur en maneschijn was. We zijn zelfs eens door een diep dal gegaan. Dat begon toen ik zwanger was van mijn zoon en Roland op dienstreis moest naar Portugal. Dat gebeurde wel vaker en meestal vertelde hij daar achteraf enthousiast over. Maar die keer

niet. Ik voelde meteen dat er iets was gebeurd. Op de een of andere manier gedroeg hij zich anders. Niet dat hij later thuiskwam of naar een andere vrouw rook. Het was veel subtieler dan dat. Toen we kort daarna met ons gezin naar Griekenland zouden reizen omdat hij daar een zomercursus wilde volgen, kondigde hij plots aan dat hij een dag eerder vertrok. Zogenaamd om onze komst alvast voor te bereiden. Achteraf bleek dat de mevrouw die hij op dienstreis had leren kennen ook in Griekenland was. Ik ben toen erg kwaad geworden. Ik heb zelfs gedreigd om op het eerste vliegtuig naar huis te stappen en de kinderen bij hem achter te laten.

Wat er tussen hem en die vrouw precies is gebeurd, weet ik tot op vandaag niet. Hij is zelfs lang blijven ontkennen dat er iets aan de hand was. “Ik kan je niet verplichten om voor mij te kiezen,” heb ik toen tegen hem gezegd. “Als je van iemand anders houdt, gun ik je dat. Maar ik wil niet belogen worden. Als ik ontdek dat je tegen me liegt, vertrek ik.” Wat moest ik anders? Liefde kun je niet afdwingen. Waarom energie investeren in iemand die jou misschien helemaal niet meer wil? Loslaten is altijd een risico, maar op zo’n moment is het wel de enige optie. Uiteindelijk heeft hij nooit letterlijk gezegd dat hij iets met een andere vrouw heeft gehad, maar op mijn vraag is hij wel in therapie gegaan. Er ontbrak duidelijk iets in zijn leven met mij en ik wilde dat hij daar met iemand over praatte. Samen relatietherapie volgen, zag ik niet zitten. Uiteindelijk was ík niet degene die een probleem in ons huis had binnengebracht. Achteraf is die episode natuurlijk nog lang blijven nazinderen. Ik ben heel verdrietig geweest. Toch heb ik me er na verloop van tijd over kunnen zetten en werd onze relatie weer warmer.

Rolands gezondheidsproblemen begonnen nog voor hij met pensioen was. Hij had de ene kwaal na de andere. Prostaatkanker, nierproblemen, blaaskanker, een pacemaker. Eerlijk gezegd maakte ik me daar nooit al te veel zorgen over. Ik ben nogal optimistisch van aard. Misschien is het daardoor dat ik het lange tijd niet heb gezien. Het was mijn jongste dochter die als eerste uitsprak dat haar vader toch wel erg veranderd was. In die periode viel hij geregeld, en dan kon ik hem in mijn eentje haast niet meer rechtop helpen. Hij was ook passiever en af en toe leek hij erg verward. Als verpleegkundige wist ik dat mensen verdwaasd kunnen zijn door blaasproblemen, en dus dacht ik dat het daar wel aan zou liggen. Geen moment kwam het bij me op dat het weleens een vorm van dementie zou kunnen zijn. Vier jaar geleden kregen we dan uiteindelijk te horen dat hij de ziekte van Parkinson had. De dokter zei dat tegen mij. Niet tegen Roland. Of toch niet op een manier dat hij het kon begrijpen. Ondertussen weet hij het wel. Hij heeft het altijd over zijn “vreselijke ziekte”.

Ik heb zo lang mogelijk thuis voor hem gezorgd. Dat was erg zwaar. Ook al omdat hij incontinent was en een blaassonde had. Keer op keer ging er iets fout en moest hij naar het ziekenhuis worden afgevoerd. Op den duur had hij de klok rond verzorging nodig, en die kon ik hem niet geven. Ik heb toen wel tien woonzorgcentra bezocht omdat ik er helemaal zeker van wilde zijn dat er goed voor hem zou worden gezorgd. Uiteindelijk heb ik er een gevonden op een kwartier rijden van ons huis. Tegen hem heb ik gezegd dat hij erheen moest om te revalideren. Dat denkt hij nu nog. Op een dag zal ik hem moeten uitleggen dat hij nooit

meer naar huis zal terugkeren, maar dat krijg ik nu nog niet over mijn lippen.

Ondertussen woont hij al anderhalf jaar in het woonzorgcentrum. In het begin ging ik hem vier keer per week opzoeken. Dan bleef ik de hele namiddag tot zijn avondeten werd gebracht. Maar gaandeweg putte dat me zo uit dat ik er ziek van werd. De huisarts drukte me op het hart dat ik meer moest rusten en niet meer de hele tijd heen en weer mocht rijden. Nu ga ik alleen nog op woensdagnamiddag, en meestal ook nog eens in het weekend. Dan komt een van de kinderen me ophalen zodat ik niet zelf hoef te rijden. Dat scheelt. Nog altijd ben ik uitgeput als ik van zo'n bezoek thuiskom. Dan ben ik meestal te moe om te lezen en op televisie is er nooit veel te zien. Dus ga ik maar vroeg naar bed.

Ik geniet oprecht van de namiddagen die we samen doorbrengen. Dan delen we een stukje fruit – zo van die kleine intieme dingen. Ik breng ook zijn *Humo* en zijn krant mee. Of hij die nog echt kan lezen, weet ik niet. Misschien bladert hij er gewoon door. Roland heeft ook graag dat ik hem vertel over thuis, over de kinderen en wat ik allemaal doe. Hij luistert altijd aandachtig naar die verhalen, maar ik weet dat hij ze niet meer helemaal registreert. De volgende keer is hij alles weer vergeten. Er zijn ook dagen dat het voelt alsof ik op ziekenbezoek ben. Vooral als Roland een boek pakt en begint de lezen. Ik zou dan natuurlijk vroeger naar huis kunnen gaan, maar op de een of andere manier voelt dat niet goed. Hij wil ook altijd dat ik blijf tot het tijd is voor het avondeten. Dan gaat hij in de eetzaal bij de andere bewoners zitten en zwaait hij me uit. Ik weet dat hij verwacht dat ik terugzwaai terwijl ik wegwandel. Dat doe ik dan maar.

Soms denk ik erover om Roland toch weer in huis te nemen. Mocht ik een nachtverpleegkundige kunnen inhuren, dan zou ik dat ernstig overwegen. Mijn kinderen vinden dat waanzin. "Dat mag je niet doen! Dat is veel te zwaar voor je," zeggen ze. Dat kan allemaal wel waar zijn, maar uiteindelijk is Roland wel nog mijn man.'

Roland (78): 'Ik zou zo graag willen dat ze blijft slapen'

'Als jongeman was ik nogal een eenzaat, en dat ben ik nog altijd. Mijn moeder maakte zich daar zorgen over. Ze dacht dat ik nooit aan een vrouw zou raken. Volgens mij dacht ze zelfs dat ik homofiele neigingen had. Vóór Jeanine ben ik maar met één meisje samen geweest. Het probleem was dat ze uit een heel ander milieu kwam. Haar vader was dokter terwijl de mijne als lasser werkte. In die tijd waren zulke dingen nog belangrijk. Nooit ben ik bij haar thuis uitgenodigd. Veel van haar vrienden waren snobs, en zijzelf ook een beetje. Eigenlijk had ik het al veel eerder moeten uitmaken, maar om de een of andere reden deed ik dat niet. Uiteindelijk was zij degene die er een punt achter zette.

De eerste keer dat ik Jeanine zag, was in Club 67, een bekende discotheek in Gent. Het was zeker geen liefde op het eerste gezicht. Ik vond haar een lief en sympathiek meisje. Meer niet. Toch bleven we elkaar zien en veranderde onze vriendschap gaandeweg in verliefdheid. Haar ouders, die erg conservatief waren, zagen mij in het begin

niet zo zitten. Dat kwam waarschijnlijk doordat ik schuchter ben en – net als nu – soms moeilijk uit mijn woorden raak. Ik ben niet zo'n prater. Misschien hadden ze ook liever gehad dat hun dochter voor een ingenieur koos, want als vertaler verdiende ik in het begin niet veel. In elk geval waren ze al bijgedraaid tegen de tijd dat we besloten om te trouwen. Of ik haar ten huwelijk heb gevraagd weet ik niet meer. Dat zal wel zeker? Ik herinner me wel nog dat ik een dure verlovingsring voor haar heb gekocht.

Jeanine en ik hebben altijd goed met elkaar kunnen praten. Andere meisjes vonden mij te ernstig, maar zij niet. In het begin was ze ook onder de indruk van mijn kennis, en dat vond ik wel fijn. Ik had talen gestudeerd en dat interesseerde haar ook wel. Alleen wist ik er natuurlijk veel meer van af. Zij was in die tijd verpleegkundige. Daardoor moest ze ook vaak in het weekend werken, maar dat vond ik niet zo erg. Dat ze zo'n sexy verpleegstersuniform moest dragen, maakte voor mij veel goed. Waarom ze daarna van werk is veranderd, weet ik niet. Ik kan het me toch niet herinneren.

Weet je wat ik erg zwaar vond? Dat we kort na elkaar twee kinderen kregen. Achttien maanden na onze eerste dochter was de tweede er al, en tussendoor lieten we ook nog een huis bouwen. Eén kind vond ik niet zo erg – ook al was onze oudste dochter vaak ziek. Maar met twee kinderen werd het ineens erg druk. Jeanine leek daar niet zoveel last van te hebben, maar voor mij was dat een moeilijke periode. Dat legde ook een druk op onze relatie. Het hielp wellicht niet dat ik nogal zenuwachtig van aard ben. Begrijp me niet verkeerd: ik zag mijn kinderen heel graag en ik gaf ze ook veel aandacht. Bijna elke avond las ik ze een verhaaltje voor.

Ondertussen werkte ik als vertaler bij Bell Telephone. Die job viel op zich goed mee, maar ik vond het wel zwaar om elke dag naar Antwerpen te moeten pendelen. Dat putte mij echt uit. Ik was altijd blij om 's avonds weer thuis te komen. Jeanine was mijn steun en toeverlaat, en dat is ze vandaag nog altijd. Samen hebben we veel goede jaren gehad. Zeker nadat ik voor de Europese Commissie begon te werken, want toen had ik een heel mooi inkomen. Daardoor konden we veel reizen en hadden we geen financiële problemen. Jeanine en ik kwamen ook heel goed overeen. De verliefdheid werd soms wel wat minder, maar dat is normaal als je lang samen bent.

Voor de Europese Commissie moest ik geregeld op dienstreis. Dat waren altijd drukke, lange dagen waarbij alle collega's intensief samenwerkten. Eigenlijk stond het in de sterren geschreven dat daar problemen van zouden komen. Tijdens een van die dienstreizen werd ik stapelverliefd op een Ierse secretaresse, en zij op mij. Dat was een gevaarlijke periode. Ik heb nooit overwogen om mijn gezin te verlaten en dat vroeg die vrouw ook niet van me, maar we waren wel gek op elkaar. Het was moeilijk om het niet verder te laten gaan dan een diepe vriendschap. Op een gegeven moment ben ik ook zo dom geweest om het aan Jeanine te vertellen. Niet gemakkelijk allemaal. Toch heb ik er niet echt spijt van. Het moest er vroeg of laat eens van komen. Als jongeman had ik op liefdesvlak zo weinig ervaring opgedaan dat ik daar op de een of andere manier ontvankelijk voor was.

Ik ben in elk geval blij dat Jeanine en ik samen zijn gebleven. Daarna hebben we het nog heel goed gehad. Alleen

sukkelde ik met mijn gezondheid. Jeanine heeft lang voor mij gezorgd, maar ze zegt dat het op den duur niet meer ging. Zelf heb ik dat nooit gemerkt. Wel weet ik nog dat de brandweer me eens door het raam van de derde verdieping van ons huis naar buiten heeft getakeld omdat ik de trap niet meer af kon. Dat is natuurlijk een probleem. Ik weet eigenlijk niet wat ik allemaal heb. Problemen met mijn hart en mijn blaas en dan nog die vreselijke ziekte. Ik heb ook kanker gehad, maar ik weet niet zeker of dat nog zo is. Daarom woon ik nu hier. Zonder Jeanine. Ik ben daar niet blij mee, maar ik heb het wel geaccepteerd. Jeanine komt me ook veel opzoeken. Ik bewonder dat. Wel doet het altijd weer pijn als ze naar huis vertrekt. Maar het is nu zo. Ik denk niet dat de kans groot is dat mijn situatie nog zal verbeteren.

Tussendoor kan ik haar ook bellen. Niet alleen om haar stem te horen, maar ook als ik niet weet wat ik moet doen. De laatste tijd ben ik er rond vier uur 's middags soms van overtuigd dat ik in Brussel van kantoor naar de metro moet stappen. Dan raak ik in de war en weet ik niet meer waar ik ben. Natuurlijk bel ik Jeanine dan – wie anders? Zij zegt dat ik op de knop moet drukken om het personeel te roepen, maar daar denk ik op zo'n moment niet aan.

Ik mis haar. Ook de intimiteit tussen ons. Hier is dat haast niet mogelijk, want er komt altijd weer iemand binnen. Ik zou zo graag hebben dat ze eens bij me blijft slapen, maar dat kan niet. Ze zeggen dat ze de bedden nodig hebben voor de bewoners. Heel jammer.'

Oude liefde

Ik was zo bang dat dit niet onze herfst zou zijn.
Het stadspark waar wij arm in arm lopen te zwijgen
Schreeuwt ons aan met bloedgoud, koper, donkere wijn
Die ons drinkt; alles, de asters, de zwiepende twijgen,
De zwaan op onze wandelende spiegelbeelden in de vijver,
Alles heeft pijn aan ons. We zijn niet klein te krijgen.

Leonard Nolens
(uit 'Gedicht 4' in *De liefdesgedichten*, Querido, 2013)

Een maand voor de dood van mijn grootmoeder bracht ik een hele herfstdag met haar door. Zo kon mijn grootvader naar het huwelijksfeest van mijn nichtje gaan. Hij was toen nog heel vitaal terwijl *marraine*, zoals ik mijn grootmoeder noemde, amper nog voor zichzelf kon zorgen. Laat staan dat ze een hele dag alleen kon worden gelaten. Ik had er eerlijk gezegd nogal tegen opgezien om zoveel tijd in dat benauwde huis te moeten slijten. Als kind vond ik het de mooiste plek op aarde, maar de tijd had er vrij spel gekregen. Het rook er muf, de uitbundige